

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiiği

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ MERVE GÖRKEM ZEREN AKBULUT
OMÜ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Nüremberg Kodları

◆ Nüremberg Kodları, bilim insanlarının insan katılımcılara ve topluma borçlu olduğu bir dizi görev olarak tanımlanmaktadır:

- Nüremberg Kodları, bilimsel çalışmanın yürütülmesinde uluslararası kabul görmüş davranış sınırlarının temelini oluşturmaktadır.
- Sosyal araştırmalarda araştırma etiğinin kökleri tıp araştırmalarında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra **Nürnberg Kanunu'na (1974)** dayanmaktadır.

- Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.), *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.

Nüremberg Kodları

◆ Nüremberg Kodları,

- **Nüremberg Kodları, günümüzde sosyal bilimler dahil tüm bilimsel araştırmalarda uyulması beklenen ilkelerin temelini oluşturmakta ve şu şekilde sıralanmaktadır:**
- İnsan katılımcıların gönüllü rızası kesinlikle şarttır.
- Araştırma/deney, toplumun yararı için verimli sonuçlar verecek şekilde yapılmalıdır.
- Deney; hayvan deneylerinin sonuçlarına, araştırılan hastalığın doğal tarihine veya araştırılan diğer problemlere ilişkin bir bilgiye dayanacak şekilde tasarlanmalıdır.
- **Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.),*Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.**

Nüremberg Kodları

◆ Nüremberg Kodları,

- **Nüremberg Kodları, günümüzde sosyal bilimler dahil tüm bilimsel araştırmalarda uyulması beklenen ilkelerin temelini oluşturmakta ve şu şekilde sıralanmaktadır:**
- Deney; tüm gereksiz fiziksel ve zihinsel acı ve yaralanmaları önleyecek şekilde yapılmalı; beklenen sonuçlar, deneyin performansını haklı çıkaracak şekilde tasarlanmalıdır.
- Deneyi yapan doktorun denek olduğu koşullar hariç, ölüm veya kalıcı sakatlığa neden olabilecek hiçbir deney yapılmamalıdır.
- **Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğu (Ed.),*Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.**

Nüremberg Kodları

◆ Nüremberg Kodları,

- **Nüremberg Kodları, günümüzde sosyal bilimler dahil tüm bilimsel araştırmalarda uyulması beklenen ilkelerin temelini oluşturmakta ve şu şekilde sıralanmaktadır:**
- Riskin derecesi, deney sonularıнын insanlığa sağlayabileceği beklenen yararın ötesine geçmemelidir.
- Katılımcıları yaralanma, sakatlanma ve ölüm ihtimallerine karşı korumak amacıyla hazırlıklar yapılmalı ve uygun imkanlar sağlanmalıdır.
- **Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.),*Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.**

Nüremberg Kodları

◆ Nüremberg Kodları,

- **Nüremberg Kodları, günümüzde sosyal bilimler dahil tüm bilimsel araştırmalarda uyulması beklenen ilkelerin temelini oluşturmakta ve şu şekilde sıralanmaktadır:**
- Deney yapan kişiler, deneyin her aşamasında en üst düzeyde bilimsel uygulama yeterliğine sahip olmalıdır.
- Deney süresince, katılımcılar, deneye devam etmenin imkansız görüldüğü fiziksel/zihinsel duruma ulaşmışsa, deneyi sonlandırma özgürlüğüne sahip olmalıdır.
- **Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.),*Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.**

Nüremberg Kodları

◆ Nüremberg Kodları,

- Nüremberg Kodları, günümüzde sosyal bilimler dahil tüm bilimsel araştırmalarda uyulması beklenen ilkelerin temelini oluşturmakta ve şu şekilde sıralanmaktadır:
- Deney süresince araştırmacı, deneyin devamının yaralanma, sakatlık ve ölüm olasılığına sahip olduğuna kanaat getirir ise deneyi sonlandırmalıdır.
- Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.), *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.

Helsinki Bildirgesi

◆ Helsinki Bildirgesi (1979),

- **Helsinki Bildirgesi ile hekimler için araştırmalarda etik davranış kuralları oluşturulmasına ilişkin ilk girişim gerçekleştirilmiştir:**
- Bu girişim ile **bilgilendirilmiş onam/rıza (informed consent)** uygulamalarına daha sıkı ölçütler getirilmiş ve araştırma için etik temel güçlendirilmiştir.
- Bu hareket, **Belmont Raporu'nun** insanlarla araştırma için yol gösterici olan **kişilere saygı, yarar ve adalet** ilkelerini içermesi için daha büyük bir temel oluşturmuştur.
- Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.), *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.
- Wiles, R. 2013. *What are qualitative research ethics?* London: Bloomsbury Academic.

Belmont Raporu

◆ Belmont Raporu (1979),

- **Batı dünyasındaki araştırma etik kurullarının araştırma önerilerini değerlendirmelerinde temel prensipleri sunan rapor, Belmont Raporu'dur.**
- Tuskegee sfiliz deneyler dizisi (1932-1972), özellikle 1979'da ABD'nin **Biyomedikal ve Davranış Araştırmalarında İnsan Deneklerin Korunması için Ulusal Komisyonun ve Kurumsal İnceleme Kurullarının** kurulmasında etkili olmuştur.
- Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.), *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.
- Wiles, R. 2013. What are qualitative research ethics? London: Bloomsbury Academic.

Belmont Raporu

◆ Belmont Raporu (1979),

- **Temel amacı, tüm araştırma katılımcılarının haklarını korumak olan Belmont Raporu araştırmalarda etik bir çerçeve sunmakta ve üç temel bileşeni vurgulamaktadır:**

✓ **Kişilere saygı**

İnsanlar özerktir, klinik bir araştırmaya katılmak isteyip istemediklerine karar verme hakkına sahiptir. Hastalar belirli tedavileri/ilaçları seçme hakkına sahiptir.

✓ **Yarar**

İlk olarak hastaya/deneğe zarar vermemek; ikinci olarak, muhtemel yararları artırmak ve yan etkiler ile zararları mümkün olduğunca azaltmak önceliklidir.

✓ **Adalet**

Klinik bir deneyde olmasına bakılmaksızın ve hastalar arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın tüm hastalara adil davranmak esastır.

- **Wiles, R. 2013. What are qualitative research ethics? London: Bloomsbury Academic.**

Belmont Raporu

◆ Belmont Raporu (1979),

- Temel amacı, tüm araştırma katılımcılarının haklarını korumak olan **Belmont Raporu** araştırmalarda etik bir çerçeve sunmakta ve üç temel bileşeni vurgulamaktadır:

✓ **Kişilere saygı**

İnsanlar özerktir, klinik bir araştırmaya katılmak isteyip istemediklerine karar verme hakkına sahiptir. Hastalar belirli tedavileri/ilaçları seçme hakkına sahiptir.

✓ **Yarar**

İlk olarak hastaya/deneğe zarar vermemek; ikinci olarak, muhtemel yararları artırmak ve yan etkiler ile zararları mümkün olduğunca azaltmak önceliklidir.

✓ **Adalet**

Klinik bir deneyde olmasına bakılmaksızın ve hastalar arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın tüm hastalara adil davranmak esastır.

- **Wiles, R. 2013. What are qualitative research ethics? London: Bloomsbury Academic.**

Bilimsel Araştırmalarda Etik İlkeler

◆ Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA, 2019)

- Araştırma projesinin bağlamı, araştırmada izlenen süreçler, veri toplama yöntemleri, katılımcıların doğası, toplanan verilerin türü ve verilerle ne yapılması gerektiği gibi aşamalarda bilim insanlarının uyması beklenen ilke ve kurallar, **TÜBA Davranış Kuralları** başlığı altında açıklanmaktadır:

- Dürüstlük (Honesty)
- Güvenirlik (Reliability)
- Nesnellik (Objectivity)
- Tarafsızlık (Impartiality)
- Bağımsızlık (Independency)
- Açıklık (Openness)
- Hakkaniyet (Fairness)
- Saygı ve Sakınma (Respect and Avoidance)
- Sorumluluk (Responsibility)

- **Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.),*Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.**

Bilimsel Araştırmalarda Etik İlkeler

- **Araştırmacıların uyması beklenen etik ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:**

- ✓ Zarardan kaçınma
- ✓ Bilgilendirilmiş onam
- ✓ Gizlilik ve anonimlik
- ✓ Kaynak gösterme
- ✓ Yazarlık
- ✓ Analiz ve raporlama
- ✓ Veri saklama ve paylaşma
- ✓ Araştırma sponsorluğu

- **Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.),*Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.**

Üniversitelerarası Kurul Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi

- **Yönergede yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemler şu şekilde sıralanmaktadır:**

- ✓ İntihal
- ✓ Sahtecilik
- ✓ Çarpıtma
- ✓ Tekrar yayın
- ✓ Dilimleme
- ✓ Haksız yazarlık

- **Demirkasımoğlu, N. 2020. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. N. Cemaloğlu (Ed.),*Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik* (s. 257-280). Ankara: Pegem Akademi.**

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiiği

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ MERVE GÖRKEM ZEREN AKBULUT
OMÜ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

